

ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЛЕКСИЧНОЇ АБРЕВІАЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ніколаєва Т. М.

ВСТУП

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується значно зрослою значущістю інформації, комунікації, інтенсифікацією міжкультурних контактів. Соціальні, політичні, економічні зміни, а також бурхливий розвиток засобів інформації, що відбулися останніми роками, привели до того, що все більше людей переступають культурні бар'єри, що раніше розділяли їх, і вступають у процес взаємодії з представниками інших культур. Нині міжкультурна взаємодія здійснюється у найрізноманітніших сферах, зокрема у міждержавних відносинах, підприємницькій, науковій та освітній діяльності, на рівні міжособистісного спілкування, тому різні аспекти міжкультурної взаємодії, такі як міжрелігійний діалог, ідентичність культур за доби глобалізації, діалог як мета культури, стратегії міжкультурного діалогу, стають предметом вивчення представників різних галузей наукового знання. Діалог передбачає партнерські, суб'єкт-суб'єктні відносини, в яких інформація збільшується, збагачується, розширюється. У процесі діалогічної взаємодії відбувається зміна обох учасників за збереження унікальності кожного. Метою діалогу є не просто передача інформації, а набуття його учасниками певної спільності.

Звідси випливає закономірне питання про те, чи реалізуються сучасні міжкультурні контакти у формі діалогу та чи можливий діалог за умов сучасних міжкультурних комунікацій. З одного боку, завдяки рівню технічного розвитку засобів масової комунікації (ЗМІ) до сучасного комунікативного процесу залучено широку аудиторію, для якої відкриваються можливості активізації міжкультурної взаємодії на різних рівнях. Крім того, відкритість кордонів формує новий транскультурний простір, що справляє великий (а часом вирішальний) вплив на суспільну свідомість та характер міжкультурної комунікації. З іншого боку, глобалізація на

інформаційному рівні перетворила передачу культурних моделей на спосіб культурної експансії, що нівелює соціокультурні процеси у всіх країнах світу та утворює культурні стереотипи. Подібна агресивна соціокультурна політика змушує говорити про проблему культурної сумісності (співзвучність ментальних структур взаємодіючих культур) як актуальну проблему сучасного світу.

Таким чином, активізація процесів глобалізації, інтеграції, транскультурації, спеціальні можливості засобів масової комунікації, що беруть участь у цих процесах, а також низький рівень інформаційної культури сучасного суспільства, істотно впливають на культуру загалом та процес міжкультурних взаємодій зокрема, а також виводять на проблему дослідження, яка пов'язана, по-перше, зі значущістю процесу комунікації як такого, що структурує соціальний простір; по-друге, з необхідністю міжкультурного діалогу як пріоритетної стратегії взаємодії представників різних культур на етапі розвитку суспільства; по-третє, з участю засобів масової комунікації у культурній та національній політиці сучасної держави, які стали не просто інформаторами, але й посередниками (медіаторами) міжкультурного діалогу; по-четверте, з участю та місцем ЗМІ у світових процесах глобалізації, стеріотипізації, міфологізації.

Засоби масової комунікації – домінуючий фактор сучасної культури. Вони формують картину світу сучасної людини. Отже, в рамках їх діяльності міжкультурна комунікація постає як процес «взаємодії» різних картин світу. Медіатексти, які повідомляють про реалії інших соціокультурних спільнот, або безпосередньо адресовані аудиторії іноземних держав, або відіграють найактивнішу роль у міжкультурному діалозі як щодо широти охоплення аудиторії, так і за силою комунікативного впливу. Нині, коли говорять про ЗМІ, то передбачають не просто канал спілкування, який неупереджено передає повідомлення, але й посередника, який інтерпретує та «фарбує» інформацію.

Засоби масової комунікації разом із сім'єю, школою, друзями є агентами передачі культурної інформації. За допомогою ЗМІ відкриваються широкі можливості, такі як ознайомлення з досягненнями культури та мистецтва, особливостями різних культур та субкультур. Це сприяє взаєморозумінню, зняттю соціальної напруженості, усвідомленню суспільством необхідності наступності культури, збереження культурних традицій і, зрештою, інтеграції

суспільства як бажаного результату будь-якої міжкультурної комунікації. Однак насправді все не так однозначно. Вже у минулому столітті почала формуватися культурологічна теорія комунікації, яку представляють канадський соціолог та публіцист Г. МакЛюен та французький соціолог А. Моль. Дослідники стверджували, що саме розвиток комунікативних засобів визначає загальний характер культури та зміну історичних епох.

Сучасні засоби комунікації ведуть до витіснення всіх колишніх видів мистецтва та відповідних форм спілкування. Нова всеосяжна мережа спілкування створює «глобальне поселення», скасовує простір і час, а світ починає сприйматися як щось зримо і відчутно ціле. Відповідно, змінюється сама людина, вона починає думати не «лінійно-послідовно», а мозаїчно. Сучасна людина виробляє свою культуру не шляхом цілеспрямованої діяльності щодо подальшого розвитку основ знань, набутих нею за роки освіти, а під впливом безперервного потоку окремих елементів культури, що накопичуються у загальному процесі культурної діяльності.

В англійській мові сьогодні можна простежити помітно виражену тенденцію до різноманітних скорочень слів. Зростання числа скорочень можна пояснити тим, що складні слова та словосполучення, як правило, громіздкі і незручні, внаслідок чого носії мови прагнуть передати їх у скороченій формі. Велике значення також мають короткі, односкладові та двоскладні лексеми. При цьому особливе місце у словниковому складі англійської мови відведено абрєвіатурам. Оскільки абрєвіатури виконують функцію економії мовних засобів, вони відіграють важливу роль в акті комунікації. Не винятком є медіадискурс.

1. Абрєвіація як активний словотворчий метод сучасної англійської мови

В умовах розвитку науково-технічного прогресу термінологія набуває особливого значення. Будь-яка галузь науки і техніки отримує своє відображення у термінах. Терміни передають уже наявні сенси й нові поняття, що з'явилися в тій чи іншій галузі науки й техніки.

Термінологічний вибух привертає увагу лінгвістів, які ставлять собі завдання визначення мовного аналізу загальних і специфічних чинників термінології, систематизації та впорядкування термінологічних систем. Важливим моментом, який має зумовити підхід та

метод аналізу термінології, має бути чітке уявлення того, як формується та чи інша терміносистема, а також того, є вона результатом свідомої, цілеспрямованої діяльності або результатом формування одиниць відповідно до літературної мови¹.

У першому випадку терміни повинні оцінюватися з позиції суворої відповідності системності, логічної та мовної обґрунтованості залежно від місця, яке вони посідають серед підпорядкованих понять та термінів у системі цієї наукової та виробничої діяльності². У другому випадку має бути виявлено та розкрито співвідношення понять та знаків у конкретній мовній сфері, а також розкрито ті об'єктивні внутрішні закономірності, які управляють становленням цієї терміносистеми.

У лінгвістичній літературі існують два протилежні погляди на характер формування терміносистем. Так, Є. Толікіна стверджує, що «терміни не виникають, не з'являються, а створюються», при цьому «термінотворчість у наш час – це цілком свідомо мовна діяльність»³. Інші дослідники, наприклад Ф. Сороколетов, вважають, що мова терміносистем формується за законами природної мови: «виникнення нових термінів відбувається за тими самими законами, що й виникнення нових слів загальної мови»⁴.

Аналіз тієї чи іншої термінологічної системи та окремих її одиниць у сфері функціонування повинні виявити характер утворення та способи становлення досліджуваної термінологічної сфери. Найпродуктивнішим способом терміноутворення у 60–70-ті роки можна назвати багатоконпонентні зв'язкові термінологічні поєднання⁵. Такі поєднання шляхом придбання нових лексичних форм утворюють абрєвіатури. Перші абрєвіатури з'явилися у 60–70-

¹ Агібалова Т. Структурно-семантичний потенціал економічної термінологічної системи англійської мови: особливості перекладу номінативних одиниць. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/2227-6890.2020.1.15> (дата звернення: 10.01.2022).

² Бідненко Н. Новітні тенденції сучасного термінотворення. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологія*. 2013. № 5. С. 205–210.

³ Толікіна Е. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии*. 1970. № 4. С. 57–62.

⁴ Сороколетов Ф. История военной лексики в русском языке XI–XVII веков. Ленинград: Наука, 1970. 383 с.

⁵ Борщовецька В. Методичні рекомендації щодо організації навчання студентів економічних спеціальностей англійської фахової лексики. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2008. № 16. С. 127–130.

ті роки ХХ ст. Цей період характеризується активним поповненням лексики термінологічними поєднаннями, які шляхом згортання перетворюються на абрєвіатури.

Виниклий у лінгвістів інтерес до явища термінологічної абрєвіації пов'язаний із прагненням з'ясувати причини цього лінгвістичного процесу, розкрити його лінгвістичну детермінованість, простежити структурно-семантичні особливості утворення скорочень.

Серед основних екстралінгвістичних факторів, що сприяють процесу абрєвіації, лінгвісти відзначають збільшення потоку інформації, швидкий розвиток засобів масової комунікації, особливо у письмовій мові, інтеграцію та диференціацію наук, взаємопроникнення ідей та методів дослідження, спільну дослідницьку роботу вчених різних країн, обмін науковою інформацією.

Явище термінологічної абрєвіації привертає увагу багатьох лінгвістів. Значний інтерес становлять роботи Е. Волошина, В. Борисова, І. Арнольд, А. Красва, Л. Ткачової та інших лінгвістів. Автори досліджують питання абрєвіації, її місце у системі мови, способи утворення, структурно-семантичні особливості.

Абрєвіація стала одним із найпродуктивніших способів поповнення словникового складу термінології багатьох мов, у тому числі англійської⁶. Широке використання різних скорочень – це свого роду реакція на інтенсивний розвиток багатокомпонентних термінологічних поєднань у всіх спеціальних мовних системах⁷.

Відповідно, чим складніше галузь науки і техніки, тим найбільш інтенсивно відбувається розвиток їх скорочених форм, відповідно, абрєвіація використовується для поповнення лексики тих галузей науки і техніки, що розвиваються швидкими темпами⁸.

У зв'язку з цим проблема абрєвіації дедалі частіше стає предметом дослідження лінгвістів⁹. Останнім часом було написано кілька дисертацій та опубліковано чимало статей, у яких

⁶ Демків Ю. Англійська літературна мова та її територіальні діалекти: компаративний аналіз. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3 (44.3). С. 73–76.

⁷ Колесник А. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. № 1. С. 719–727.

⁸ Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.

⁹ Панасюк Ю. Особливості функціонування американських і британських лексичних еквівалентів в сучасній англійській мові. *Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського*. 2018. № 2. Т. 29. С. 51–55.

розглядаються окремі аспекти проблеми абрєвіації. Так, у мовознавстві абрєвіація стала предметом дослідження у роботах таких лінгвістів, як Д. Алексєєв¹⁰, І. Арнольд¹¹, В. Борисова¹², Є. Волошина¹³, А. Єлдишева¹⁴.

Незважаючи на те, що існують численні дослідження, присвячені абрєвіації, скорочені лексичні одиниці часто залишаються загадкою в лінгвістичному аспекті, оскільки стосовно скорочень доводиться розглядати такі проблеми мовознавства, як структура слова, його семантика та вимова, похідна та початкова одиниці. Мабуть, складністю самого об'єкта дослідження пояснюється певною мірою суперечність думок у підході до скорочених лексичних одиниць.

Абрєвіатури є однією зі складних проблем, що виникають під час перекладу, в тому числі матеріалів ЗМІ¹⁵. Для забезпечення правильного сприйняття незнайомих абрєвіатур потрібен ефективний метод їх декодування, а у зв'язку з цим необхідно чітко розуміння настільки складного лінгвістичного явища, яким є абрєвіація, її ролі та місця в мові, а також знання способів утворення абрєвіатур та структури скорочених одиниць, що утворюються внаслідок абрєвіації вихідних найменувань. Незважаючи на те, що всі лінгвісти розглядають скорочення як процес згортання багатоконпонентних термінологічних поєднань, кожен із них вносить свої уточнення у визначення скорочення як окремої мовної одиниці.

Лінгвісти дотримуються точки зору, згідно з якою абрєвіація є приватним прикладом дії універсального закону економії мовних засобів. До них належать Е. Пиріков¹⁶, В. Бабарикін¹⁷. Зокрема,

¹⁰ Алексєєв Д. Из истории русской аббревиации (графические сокращения X–XVII веков). *Вопросы диалектологии и истории русского языка*. 1970. № 4. С. 72–73.

¹¹ Арнольд И. Лексикология современного английского языка. Москва : МИР, 1959. 176 с.

¹² Борисов В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. Москва : Воениздат, 1972. 319 с.

¹³ Волошин Е. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1966. 134 с.

¹⁴ Елдышев А. Мотивированность инициальных сокращений и методика их исследований. Москва : МГПИИЯ, 1984. 123 с.

¹⁵ Рецкер Я. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. Москва : Валент, 2007. 240 с.

¹⁶ Пыриков Е. Сокращаемые слова в языках с иероглифической и алфавитной системами письма : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1984. 182 с.

Є. Піріков вважає, що «власне акт аббревіації полягає в тому, що з окремих частин стійких, реально існуючих слів і словосполучень, як правило, іменного класу, званих вихідними одиницями, утворюються нові, що раніше не існували одиниці – аббревіатури», а «аббревіація має все ж таки статус словотвору».

В. Шевчук вважає, що аббревіація – це спосіб варіювання формальної структури номінативної одиниці з огляду на те, що повна форма та аббревіатура мають однаковий план утримання при варіативному плані вираження, повна форма та аббревіатура є двома структурними різновидами однієї номінативної одиниці¹⁸.

Є. Кубрякова дає таке визначення аббревіації: аббревіація є процесом створення одиниць вторинної номінації зі статусом слова, що полягає в усіченні будь-яких лінійних частин джерела мотивації та приводить до появи такого слова, яке у своїй формі відображає якусь частину або частини вихідної мотивуючої одиниці¹⁹.

В. Борисов дає таке визначення: скорочення – це одиниця усного та писемного мовлення, створена з окремих елементів звукової або графічної оболонки деякої розгорнутої форми (слова або словосполучення), з якою ця одиниця перебуває у певному лексико-семантичному зв'язку²⁰.

У літературі, присвяченій проблемам аббревіації, питанню походження скорочень приділяється значна увага²¹. Розглядаються причини виникнення скорочень, а також закони, за якими відбувається утворення скорочених лексичних одиниць. Питання про причини та умови утворення скорочень дуже важливе тому, що, правильно визначивши їх, можемо більш точно уявити можливості аббревіації та ймовірні тенденції їх розвитку. Багато дослідників як причини утворення скорочень у різних мовах називали розвиток науки і техніки, війни, революції тощо²².

¹⁷ Бабарькин В. К вопросу об аббревиатурах в современном американском варианте английского языка. *Вопросы лингвистики и преподавания иностранных языков*. 1996. Ч. 1. С. 187–188.

¹⁸ Шевчук В. Военно-терминологическая система в статике и динамике: дисс. ... докт. филол. наук; Военный институт. Москва, 1985. 345 с.

¹⁹ Кубрякова Е. Типы языковых значений. Москва: Наука, 1981. 200 с.

²⁰ Борисов В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. Москва: Воениздат, 1972. 319 с.

²¹ Скороходько Е. Сучасна англійська термінологія. Київ: УІЛМ, 2002. 76 с.

²² Лопатников Н. Сокращение как один из способов словообразования в современном французском языке. *Труды Горьковского педагогического института иностранных языков*. 1961. Вып. 19. С. 244.

Йдеться про екстралінгвістичні фактори, що впливають на розвиток мови загалом. Найбільш істотне в цій проблемі – це характер механізму, за допомогою якого мова, як знаряддя спілкування, на основі своїх внутрішніх закономірностей розвитку, використовуючи закладені в ній самій можливості, реагує на потреби суспільства, що змінюються, зумовлені прогресом²³.

Цілком природно, що науково-технічний прогрес та соціальні зрушення впливають на появу нових термінів, у тому числі абrevіатур²⁴. Виникнення різних скорочених лексичних одиниць пояснюється у низці праць про проблеми абrevіації як «принцип найменшого зусилля» або «закон економії мовних засобів». Зокрема, О. Нагорна вважає, що економія мовних засобів є основою еволюції мови. Постійне протиріччя між потребами спілкування людини та її прагненням звести до мінімуму свої розумові та фізичні зусилля може розглядатися як рушійна сила мовних змін²⁵.

Цілком доцільним можна вважати підхід різних лінгвістів до абrevіації як до сутності економного використання мови, який полягає у забезпеченні максимальної кількості інформації в одиницю часу, тобто передбачає підвищення ефективності комунікативної функції мови.

Крім названих причин виникнення абrevіації, висувалися інші, найрізноманітніші чинники. Так, І. Арнольд стверджує, що «в англійській мові скорочення поширені головним чином як форма асиміляції запозичених слів, завдяки якій ці іноземні слова наближаються за своїм звуковим виглядом до англійських зі своєю характерною односкладністю»²⁶. Однак можна сказати, що окремі випадки взаємодії цих процесів не дають підстав для такого широкого висновку.

Під час розгляду питання причин утворення скорочень Є. Волошин пише, що «причиною виникнення лексичних абrevіатур у сучасній англійській мові є потреба у нових словах, що

²³ Гуменюк І. Структурні та лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Чернівці, 2010. 20 с.

²⁴ Bielenia-Grajewska M. Linguistic Borrowing in the English Language of Economics. 2009. № 3. P. 103–133.

²⁵ Нагорна О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанта англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Одеса, 2008. 21 с.

²⁶ Арнольд І. Лексикология современного английского языка. Москва, 1959. 176 с.

утворюються відповідно до властивих аббревіації закономірностей»²⁷.

На думку Д. Алексеева, слід помилковим вважати, що утворення скорочень породжено насамперед економією часу, паперу тощо. Він вважає, що аббревіація зміцнилася в мові, тому що вона «дозволила створити цілнооформлене слово там, де раніше був лише опис поняття: порівняйте «скловолокнистий анізотропний матеріал» (опис) та СВAM (слово, термін), *radio detecting and ranging* та *RADAR* (радар)»²⁸.

Як найбільш загальну причину утворення скорочень Л. Сапогова виділяє тенденцію до моносилабізму, хоча навряд чи можна вважати загальну тенденцію до стислості в англійській мові причиною появи скорочень. Іншими причинами утворення скорочень Л. Сапогова вважає пов'язану з моносилабізмом адаптацію іншомовних запозичень, що з'являється у скороченні фонеморфологічного типу, фактор економії вираження та емоційно-стилістичну тенденцію, що належать до суб'єктивних факторів²⁹.

Таким чином, навіть короткий огляд наявних точок зору на проблему причин та умов утворення скорочень достатньо свідчить про те, що в цьому аспекті немає єдиної концепції, необхідні подальші дослідження щодо цього.

2. Класифікація основних типів аббревіацій в сучасній англійській мові

Нині використовується велика кількість різних скорочень, поширених у багатьох мовах. Англійська мова не є винятком, оскільки ми можемо спостерігати застосування різноманітних аббревіатурних конструкцій, що використовуються в різних виданнях, таких як журнали, газети та інші джерела масової комунікації.

Крім цього, такі скорочення використовуються в абсолютно відмінних одна від одної сферах людської діяльності. Цими галузями можуть бути преса, дипломатія, назви організацій та

²⁷ Волошин Е. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1966. 134 с.

²⁸ Алексеев Д. Аббревиация в условиях научно-технической революции. *Научно-техническая революция и функционирование языков мира*. 1977. № 5. С. 31–217.

²⁹ Сапогова Л. О причинах сокращения в английском языке. *Сборник работ аспирантов Воронежского государственного университета*. 1967. Вып. 3. Ч. 2. С. 183–186.

навчальних закладів, різноманітні документи (комерційні, технічні) тощо. Виникнення таких лексичних одиниць відбувається повсюдно і є процесом безперервного розвитку. З кожним роком англійська мова збагачується новими абrevіатурними конструкціями, що визначають одну зі специфічних особливостей функціонування мови.

Багато зарубіжних та українських дослідників займалися вивченням цього словотворчого процесу, проте їх погляди не завжди збігалися. Наприклад, І. Берьозкіна вважає абrevіатурою «літеру або коротке поєднання літер, що мають алфавітну подібність із вихідним словом або виразом і використовувані замість цього слова або виразу для стислості». Крім того, дослідниця вважає, що абrevіація «висуває чимало проблем із погляду теорії словотвору»³⁰. Інший лінгвіст О. Мешков розуміє під поняттям «скорочення» «чисельні та різні процеси, внаслідок яких слово так чи інакше скорочується порівняно зі своїм прототипом»³¹.

Під час розгляду та вивчення цього поняття можна зустріти різні терміни, що стосуються абrevіації. Ними є «абrevіатура», «скорочення» та «усічення». Іноді всі ці поняття використовуються як абсолютні синоніми. Проте дослідники трактують їх по-різному. Так, Н. Нестерова також вважає, що «скорочення слід вживати в широкому розумінні слова, і воно є будь-яким скороченим варіантом написання і виголошення слова (терміна) або словосполучення незалежно від його структури і характеру одиниці, що вийшла»³². Натомість Н. Ахренова розглядає різні види абrevіатур і виділяє графічні скорочення та літерні абrevіації.

Авторка також зазначає «спільність техніки їхнього утворення», проте звертає увагу на «різні характери зв'язку та взаємовідносин між графічним скороченням та повним накресленням, з одного

³⁰ Берьозкіна І. Абrevіатура та скорочення в авіаційних англomовних текстах та особливості їх перекладу. *Актуальні проблеми прикладної лінгвістики очима наукової молоді* : матеріали ІІ Регіональної науково-практичної конференції (Харків, 8 листопада 2015 року). Харків : Національний аерокосмічний університет ім. М. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2012. С. 4–5.

³¹ Мешков О. Словообразование современного английского языка. Москва : Наука, 1976. 312 с.

³² Нестерова Н. Коммуникативно-прагматическая специфика спонтанного радиодискурса. *Вестник Томского государственного университета. Серия: Филология*. 2009. № 318. С. 3.

боку, і абрєвіатурою та повним найменуванням, з іншого боку»³³. А. Шаповалова вважає, що між поняттями «абрєвіатура» та «скорочення» має бути проведена межа. Дослідниця також наводить приклад слів, одне з яких необхідно розглядати як абрєвіатуру (ВРС), а інше як скорочення (*a private*, утворене від “a private soldier”)³⁴. Відзначимо, що в науковій літературі існує диференціяція між поняттями «абрєвіатура» та «усічення».

Виходячи з критеріїв стилістики, сучасні дослідники зазначають, що «термін «абрєвіація» доцільно закріпити за процесом утворення складно скорочених слів, відмежовуючи його від усічення як способу словотвору стилістично знижених модифікатів, тотожних за значенням базового слова»³⁵.

На думку І. Арнольд, поняття «скорочення» та «абрєвіатура» не повинні розділитися. «Скороченням (*shortening of words, abbreviation*) називається морфологічне словотворення, у якому деяка частина звукового складу вихідного слова опускається»³⁶. Виходячи зі словникового визначення, «абрєвіатура (іт. *abbreviatura* від лат. *abbrevio* – «скорочу») – іменник, що складається з усічених слів, які входять у вихідне словосполучення, або з усічених компонентів вихідного складного слова»³⁷.

Абрєвіатури використовуються задля мовної економії. «Найяскравішим проявом дії принципу економії у мовному спілкуванні є економія часу за допомогою економії сегментних коштів»³⁸, «у мові абрєвіація виконує компресивну функцію, тобто

³³ Ахренова Н. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. Москва, 2009. 36 с.

³⁴ Шаповалова А. Опыт построения общей теории аббревиации: на материале французских сокращенных лексических единиц : дисс. ... докт. филол. наук. : спец. 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2004. 421 с.

³⁵ Беляева В. Когнитивный подход к изучению аббревиации. *Фундаментальные исследования*. 2007. № 9. С. 95–97.

³⁶ Арнольд И. Лексикология современного английского языка. Москва, 1959. 176 с.

³⁷ Англо-русский словарь по лингвистике и семиотике. Около 9 000 терминов / под ред. А. Баранова, Д. Добровольского. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Институт русского языка им. В. Виноградова РАН, 2003. 642 с.

³⁸ Горшунов Ю. Типы смысловых отношений между компонентами сложносокращенных слов (на материале английского языка). Санкт-Петербург, 2004. 234 с.

служить для створення коротшої, ніж співвідносне словосполучення, номінації»³⁹.

Цей словотвірний спосіб дуже ефективний, оскільки його специфіка отримує відображення у сучасних напрямках процесу глобалізації. Складові частини абрєвіатури перебувають у тісному зв'язку, що визначає характерні риси цього явища. Абрєвіація здобула широку популярність завдяки загальній тенденції до універсалізації, яка дуже актуальна зараз.

Проте вчені підкреслюють, що «абрєвіатури створюються шляхом скорочення матеріальних одиниць і конденсації, ущільнення, але також передбачають скорочення семантики мови»⁴⁰. Досить важким для вчених є питання лінгвістичного статусу абрєвіатур. Деякі дослідники відносять до абрєвіації будь-які процеси, що приводять до скорочення мовних одиниць.

Так, вчені дотримуються точки зору, згідно з якою абрєвіаціями можуть вважатися будь-які процеси скорочення одиниць, оскільки ключовим поняттям абрєвіації є редукція вихідної для абрєвіатури одиниці. У зв'язку з цим виділяються такі типи абрєвіатур:

- складовий (апокопа, афєрезис, синкопа, ущільнення);
- складноскладовий (зрощення, накладки, вставки, частково скорочені складні слова);
- ініціальний (буквений, акроніми, ініціальні-складові, ініціальні-немов (ініціал/ініціали + слово).

На думку Д. Алексєєвої, будучи безсумнівно важливою, економія не є вирішальною причиною виникнення скорочень, оскільки абрєвіація стала ефективним способом мовної репрезентації, головним чином тому, що вона дала змогу створити щільну оформленість слова там, де раніше було представлено тільки опис поняття.

Ю. Горшунов вважає, що абрєвіація активно взаємодіє з іншими способами словотворення⁴¹. Від абрєвіатур можуть утворюватися нові слова за допомогою таких традиційних способів словотвору:

- словотворення;
- словоскладання;
- конверсія.

³⁹ Данкевич Т. Особливості перекладу абрєвіатур в англійській мові. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17. Т. 4. С. 330–335.

⁴⁰ Есперсен О. Грамматика современного английского языка. 4 часть. Морфология. Лондон, 1946. 276 с.

⁴¹ Горшунов Ю. Типы смысловых отношений между компонентами сложносокращенных слов (на материале английского языка). Санкт-Петербург, 2004. 234 с.

Аналіз особливостей структури слів в англійській мові показав, що серед них виділяються абрєвіатури і акроніми, що є новою тенденцією в афіксальному словотворенні. Однією з найпродуктивніших суфіксальних моделей останнього десятиліття є модель *acronym + ie = N*, наприклад, *yuppie – young urban professional people* і *yumpie – young upwardly mobile professional people*. Обидві одиниці з'явилися для позначення молодих процвітаючих амбітних міських жителів, зайнятих у сфері реклами й торгівлі⁴².

Кілька років тому на початку розвитку скорочень висувалися припущення про те, що скорочення можуть стати мовою ділового спілкування. Вивченням абрєвіації також займалося багато закордонних учених. Г. Марчанд вважав, що «скорочення слів – явище сучасне та невідоме у попередній період»⁴³. Однак це явище не є дуже новим, оскільки абрєвіатурними конструкціями люди почали користуватися давно. Процес розвитку абрєвіатур відбувається протягом тривалого часу і зумовлює різні підстави для появи нових абрєвіатур, а також особливостей їх застосування.

Існують різні підстави виникнення абрєвіатурних конструкцій. Виділяють екстралінгвальні та внутрішньолінгвальні фактори створення абрєвіатур. Екстралінгвальні фактори значно впливають на функціонування мови. Вони є дуже складною проблемою для багатьох дослідників мови. Головна складність полягає в характері механізму, за допомогою якого мова як знаряддя спілкування реагує на потреби суспільства. Внаслідок тих змін, що відбуваються в суспільстві, мова також проходить певні етапи розвитку та поповнює свій обсяг.

Отже, абрєвіація стає дуже популярною внаслідок різних масштабних рухів у соціумі, наприклад, війн, переворотів, розширення міжнародних зв'язків, науково-технічного прогресу. Необхідно відзначити, що роль людини у цій ситуації дуже велика. За допомогою її комунікативних установок та поведінки відбуваються процеси значної зміни мови. Людська діяльність веде до оновлення та вдосконалення лексики та граматики мови. При цьому статус, яким володіє мова, а також еволюція її розвитку, вплив культурних традицій визначають її наповнення.

⁴² Ахманова О. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская энциклопедия, 2009. 674 с.

⁴³ Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Wordformation. A synchronic-diachronic approach. *Alabama Linguistic and Philological series*. 1966. Vol. 13. P. 379–386.

Усі ці зовнішні фактори впливають на виникнення внутрішніх. Так, В. Борисов вважає, що контекст, мовна звичка, «стереотипність» виробляють одиниці, а спільність мовних навичок мовців може бути віднесена до внутрішнього аспекту мови⁴⁴. А. Шаповаловою були виділені такі внутрішні чинники: «можливість і прагнення вимовляти аббревіатури як єдині слова (в цьому разі усічені слова, які виступають у ролі звичайних слів у мові), тенденція до моносилабізму (поширення переважно односкладових слів), вплив розмовної та жаргонної мов (широке вживання аббревіатур у жаргонній лексиці впливає на появу таких скорочень у літературній мові), використання термінів із корінням латино-грецького походження (довжина цих слів, як правило, перевищена, що приводить до появи аббревіатур)»⁴⁵.

Ю. Горшунов вважає, що є певні чинники прагматики, які мають велике значення для процесу створення аббревіатурних одиниць. Отже, Ю. Горшуновим було запропоновано принципи емфазі, табування та евфемізації, які можуть бути передані по-різному залежно від цілей та установок аудиторії⁴⁶.

Дослідник зауважує, що ключовим принципом утворення аббревіатур є принцип емфазі, тоді як принципи табування та евфемізації беруть за основу конкретні положення, з одного боку, для акцентування уваги на різноманітній мотивованості (етнічної, професійної тощо), а з іншого боку, для впливу на аудиторію задля створення сприятливого ефекту. Однак істотну роль під час утворення аббревіатурних номінацій відіграє «принцип найменшого зусилля», тобто його називають «законом економії мовних засобів»⁴⁷.

Причиною виникнення цього принципу є те, що наявність у мовах конструкцій, які складаються з великої кількості складових частин, а також об'ємних оборотів мов, привела до того, що носії мови стали економніше використовувати засоби мови, вдаючись до

⁴⁴ Борисов В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. Москва : Воениздат, 1972. 319 с.

⁴⁵ Шаповалова А. Опыт построения общей теории аббревиации: на материале французских сокращенных лексических единиц : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2004. 421 с.

⁴⁶ Горшунов Ю. Типы смысловых отношений между компонентами сложно-сокращенных слов (на материале английского языка). Санкт-Петербург, 2004. 234 с.

⁴⁷ Борисов В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. Москва : Воениздат, 2002. 128 с.

заміни цих одиниць на менші за своїм розміром конструкції. В результаті цього носії пропускали вербальні елементи. При цьому доцільність економічного використання аббревіатур може бути досягнута тільки в умовах загальної поширеності цих скорочень або наявності її повної форми в тому чи іншому джерелі інформації⁴⁸.

Існують також різні типи аббревіатур. А. Шаповалова розглядає буквені аббревіатури, які вона поділяє на дві групи. До першої групи належать скорочення звукового типу, які вимовляються за звуками (*UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Аббревіатури літерного типу включені до другої групи (*the UK – the United Kingdom*)⁴⁹. Крім цього, виділяється ще один тип аббревіатур змішаного типу. У цьому разі йдеться про аббревіатурні одиниці, які складаються як із початкових частин слова, так і з початкових звуків (назв літер), наприклад: *scific – scientific fiction, Eurasia – Europa and Asia*. До третього типу аббревіатур можуть бути віднесені аббревіатури складового типу. Вони включають початкові склади слова, які утворюють словосполучення (*libs – liberals*).

Крім цих трьох типів, деякі дослідники виділяють аббревіатури, що складаються з поєднання початкової частини слова або літери з єдиним словом, яке ніяк не скорочується. Прикладом такої аббревіації може бути слово *X-card*, що означає різдвяну листівку. Також існують аббревіатури, які утворені за допомогою початку першого слова та початку та кінця другого слова, проте тут може бути додано лише закінчення другого слова. *Motel – motorist's hotel* є прикладом такого типу скорочень.

Крім тих аббревіатур, що використовуються в акті комунікації, існують такі, що застосовуються лише на листі. До цього типу належать графічні аббревіатури, у яких може бути збережено кілька приголосних букв (*assn – association*). Іншою назвою для літерних аббревіатур є аббревіатури ініціального типу, тобто ті, що утворені з початкових літер елементів словосполучення. Ініціальні аббревіатури, що вимовляються як єдине слово, позначені поняттям «акроніми». Існує велика кількість прикладів цього типу аббревіатур (*SINS (Ships Inertial System), FORTRAN (Formula Translator)*).

⁴⁸ Zipf G.K. Human behavior and Principle of Least Effort. London : Cambridge (Mass.), 1936. 336 p.

⁴⁹ Шаповалова А. Опыт построения общей теории аббревиации: на материале французских сокращенных лексических единиц : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2004. 421 с.

Крім цього, існує окрема класифікація абrevіатур, у якій всі типи поділені за формальною ознакою. Першим різновидом цієї класифікації є афerezис, у результаті якого відбувається усічення початкової частини слова, прикладом цього скорочення є слово *telephone* – *phone*. Наступний тип у цій класифікації – синкопа, у цьому разі усіченню піддається середня частина слова (*market* – *mart*). За останнього типу абrevіації за зазначеною ознакою, яким є апокопа, відбувається усічення кінцевої частини слова (*permanent* – *perm*, *vampire* – *vamp*). Однак існують випадки, у яких кілька таких типів утворення абrevіатур можуть бути використані, наприклад, комбінування афerezису і апокопи у слові *refrigerator* – *frig*.

Деякі вчені вважають, що під час дослідження абrevіатур слід приділити належну увагу джерелам, що мотивують ці абrevіатури, а також складовим частинам, представленим початковими одиницями. Необхідно також зазначити, що слова, які утворюються за допомогою абrevіатур, не формуються випадковим чином. Вони виникають на основі наявних слів, підкоряючись певній логіці створення. У нашому дослідженні ми пропонуємо власну класифікацію, що базується на різних ознаках, виділених дослідниками. До першої групи ми зарахуємо ініціальні абrevіатури з літерним читанням. До другої групи ми включаємо ініціальні абrevіатури, що є окремими словами. Відповідно до формальної ознаки, в окрему групу входять апокопи. Крім того, ми також виділяємо абrevіатури, виражені одиницями виміру. З часом все більше нових слів з'являється в лексичному складі мови, що тягне за собою їх активне використання в мовленні. При цьому відбувається повсюдний розвиток абrevіатур, які є невід'ємною частиною мови і одним із продуктивних способів словотвору.

Незважаючи на свою простоту, вони зберігають високу інформативність, що посилює ефективність їх вживання. Вони отримують своє застосування як у звичайному спілкуванні, так і в міжкультурній комунікації. Особливе місце вони посідають у медіадискурсі, оскільки мають певну прагматичну значущість. Задля дослідження функцій, що виконують абrevіатури, та виявлення певних закономірностей їх використання ми розглянемо цей словотвірний спосіб на прикладі використання абrevіацій у ЗМІ.

3. Основні тенденції використання абрєвіації в сучасних англємовних засобах масової інформації

Масова комунікація є цілеспрямованим процесом, що полягає у виробництві та передачі повідомлення за допомогою масмедіа (ЗМІ), а також адекватному сприйнятті цього повідомлення реципієнтами. ЗМІ – це засоби здійснення комунікації між різними групами та індивідами, що є способом впливу на повсякденну свідомість, а також її подальшого формування та встановлення особливих емоційних взаємин між учасниками комунікації⁵⁰. Основними функціями ЗМІ є інформаційна, організаційна, впливова, експресивна, виховна, розважальна та просвітницька.

Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. у зв'язку з розвитком міжнародних відносин, бізнесу, глобальних інтеграційних процесів у галузі науки, економіки та культури, політичних та громадських організацій характеризуються стрімким зростанням системи масової комунікації та нових інформаційних технологій, що дає змогу поширювати інформацію практично на необмежену аудиторію. Динамічний розвиток традиційних засобів масової інформації, а саме друку, радіо, телебачення, поява та поширення Всесвітньої павутини, а саме Інтернету, електронної пошти та мобільних телефонів, приводять до утворення єдиного інформаційного простору. Усе це може позначатися на процесах виробництва та поширення слова, особливостях мовлення і характері мовних змін. Мова масмедіа є «кодом», специфічно прикріпленим, деформованим і видозміненим особливим принципом функціонально-стильової конструкції, за допомогою якого в індивідуальній і масовій свідомості складається картина навколишнього світу.

Розроблення нових парадигм практичного дослідження мови ЗМІ передбачає детальне вивчення такого лінгвістичного феномена, як масово-інформаційний дискурс (за термінологією Є. Куманициної⁵¹), або медіадискурс (за термінологією Т. Добросклонської⁵²).

⁵⁰ Ярмашевич М. Абревиация в современных европейских языках: структурный, семантический и функциональный аспекты : дисс. ... докт. филол. наук. Саратов, 2004. 282 с.

⁵¹ Куманицина Е. Лингвокреативный аспект англоязычной массовой коммуникации: языковая игра в британских и североамериканских массмедиа : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Волгоград, 2006. 15 с.

⁵² Добросклонская Т. Вопросы изучения медиатекстов: Опыт исследования современной английской медиаречи. Москва : УРСС Эдиториал, 2005. 43 с.

та А. Кожем'якіна⁵³), що означає тематично сфокусовану, соціокультурно зумовлену сенсову діяльність у масмедійному просторі.

Вивчення тексту масової інформації як «вузла в мережі» масової комунікації дає змогу зрозуміти принципи внутрішньої когерентності медіадискурсу, умови його появи, правила утворення певних смислів та специфіку ефективності конкретних масових повідомлень. Тексти масової інформації мають низку унікальних лексичних характеристик. Серед пластів лексики мови медіатекстів найбільш активними та частотними є такі:

- 1) суспільно-політична лексика;
- 2) стандартні мовні одиниці, кліше;
- 3) оцінна лексика;
- 4) повсякденно-побутова лексика;
- 5) вузькоспеціальні слова та вирази;
- 6) неологізми та okazіоналізми.

Відзначимо, що абрєвіація – це довільний процес скорочення найменування будь-якого об'єкта, один з найпродуктивніших способів збагачення лексичної системи текстів масової інформації. Цей словотвірний спосіб найкраще поєднує названі лексичні особливості медіатекстів, оскільки вихідним варіантом скороченої номінації можуть бути вузькоспеціальні або термінологічні слова та словосполучення, мовні висловлювання, що належать до сфери розмовної мови, а абрєвіатури на певному етапі є мовними неологізмами. Використання абрєвіатур у текстах масової інформації забезпечує поєднання високої інформативності, експресивності та стислості викладу матеріалу, зумовлене функцією навіювання та пропагандистською спрямованістю, які характерні тією чи іншою мірою для всіх ЗМІ.

У роботі робиться спроба проаналізувати три основні структурні типи абрєвіатур (літерних, усічених та телескопічних скорочених номінацій) на матеріалі англomовних текстів масової інформації, зокрема періодичних друкованих видань. Підкреслимо, що загалом абрєвіатури розглядаються в таких аспектах: з точки зору моделей скорочення вихідних слів/словосполучень, компонентного складу, способу введення в текст та особливостей вживання у сучасній англomовній медіатекстовій культурі.

⁵³ Кожемякин Е. Массовая коммуникация и медиадискурс: к методологии исследования. *Научные ведомости БелГУ. Серия «Гуманитарные науки»*. 2010. № 12. Вып. 6. С. 16.

Літерні абрєвіатури, утворєні від словосполучєнь шляхом залишення початкових букв від кожного слова скорочєного словосполучєння, в англємовних медіатєкстах є найчисленнїшою групою.

Ініціалїзми найчастїше вводяться в текст постпозитивно, тобто за вихїдним словосполучєнням, що мотивує їх (прототипом). Розшифровка буквєного скорочєння здїйснюється шляхом безпосереднього звернення до нього. Таким чином, установити тотожнїсть прототипу та абрєвіатури нескладно.

– ...*Brian Moore*...

*Overseas Geographical Society. Група була пов'язана з її ініціативами, W.O.GS*⁵⁴.

Рїдше можна зустрїти літерні скорочєні одиниці, введєні в текст ранїше, нїж мотивуючі словосполучєння, якї їх пояснюють.

– *The CFP-10 (10-kDa culture filtrate protein) and ESAT-6 (6-kDa early secretory antigen of T-cells) are secreted in abundance by Mycobacterium tuberculosis and are frequently recognized by T cells from infected people*⁵⁵.

Абрєвіатури, вїдомї широкому колу носїїв мови, можуть функціонувати без розшифровки.

– *When Silvia Petretti was diagnosed with HIV she thought her life had come to an end*⁵⁶ (*HIV-human immunodeficiency virus*).

За способом читання всї літерні абрєвіатури можна роздїлити на такї двї групи: алфавїтїзми, утворєні з початкових лїтер слїв вихїдного словосполучєння, якї читаються за алфавїтними назвами лїтер, і акронїми, створєні з ініціалїчних лїтер слїв прототипу, за своєю фонетичною структурою вїдповїднї фонетичнїй структурї. У сучасних англємовних медіатєкстах алфавїтїзми є переважачими. У медїадискурсі цей тип абрєвіатур виконує номїнативну функцію (назву та вичленування фрагментїв дїйсностї) та функцію знака-заступника, тому що цей тип скорочєнь найчастїше виступає як зручний знак-заступник найменування, що складається з трьох і бїльше слїв.

⁵⁴ The Mail on Sunday (Glasgow, Scotland), June 3, 2012. URL: <http://www.questia.com/library/p4520/sunday-mail-glasgow-scotland/i2662838/june-3-2012> (дата звернення: 09.01.2022).

⁵⁵ Infection and Immunity, May, 2008. URL: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/issues/165046> (дата звернення: 12.12.2021).

⁵⁶ The Independent (London, England). August 21, 2010. URL: <http://www.independent.co.uk/voices/archive/?year=2010&month=8&day=21> (дата звернення: 19.12.2021).

Характерною особливістю алфавітизмів, що вживаються в текстах англomовних ЗМІ, є те, що до їх складу іноді включаються небуквенні символи (*AC-3 – Audio Compression/3, I4L (ISDN for Linux), 4WD – Four Wheel Drive*)⁵⁷. Найчастіше ініціально-цифровій абрeвіації піддаються технічні терміни, назви груп та організацій.

В англomовних медіатекстах нерідко зустрічаються ініційно-слівні абрeвіатури, тобто слова, у яких перший компонент представлений початковою літерою, а другий – повним словом. Наприклад, дуже поширена ініційно-слівна абрeвіатура *e-learning* використовується у такому газетному заголовку: *Back to Class, with Laptops in Hand Dakota Collegiate Ramps Up E-Learning*⁵⁸.

В англomовній медіатекстовій культурі акроніми поступаються за чисельністю алфавітизмам. Ці скорочені одиниці виконують номінативну та/або експресивну та стилістичну функції, тобто дають гучні імена новим реаліям.

У зв'язку з тенденцією лексикалізації акронімів, що посилюється, з'являється якісно новий спосіб абрeвіації, досить популярний у мові ЗМІ, а саме створення омоакронімів, тобто абрeвіатур, що збігаються за своєю структурою зі звичайними словами.

*ALICE is an online robot that can have a conversation with you in a chat format*⁵⁹. Тут ALICE – це абрeвіатура комп'ютерного терміна *Artificial Linguistic Internet Computer Entity*, позначена великими літерами. Подібне з омоакронімією явище називають бекронімією. Бекроніми утворюються зі вже наявного слова або скорочення, що має зовсім інше значення.

Carly Booth is not allowed to be a member of the Royal and Ancient Golf Club: 'Gentlemen Only, Ladies Forbidden' – isn't that how it goes?

Бекронім *Golf* у цьому контексті означає *Gentlemen Only, Ladies Forbidden*. Сенс його розшифровки пов'язаний зі значенням слова *golf*, закріпленого у словнику. Таке розшифрування створює комічний ефект.

⁵⁷ Черепанов А. Англо-русский словарь сокращений по компьютерным технологиям, информатике, электронике и связи. Санкт-Петербург: БВХ-Петербург, 2012. 45 с.

⁵⁸ Winnipeg Free Press, August 16, 2012. URL: <http://www.winnipegfreepress.com/arts-andlife/events/eventsearch/?eventYear=2012&eventYear=2012&eventDay=16&eventDay=16&eventMonth=8&eventMonth=8> (дата звернення: 11.12.2021).

⁵⁹ Daily Mail (London). December 3, 2012. URL: http://www.dailymail.co.uk/home/sitemaparchive/day_20121203.html (дата звернення: 15.12.2021).

Серед акронімів дедалі більшого поширення набувають так звані рекурсивні акроніми, під час розшифровки яких використовується сама аббревіатура, тобто створюється рекурсія (наприклад, *Visa – Visa International Service Association*).

В омоакронімах, бекронімах та рекурсивних акронімах закладено принцип мовної гри – засіб експресії, властивий мові сучасної преси.

Літерні скорочення досить різноманітні за своїм компонентним складом: від одного до восьми компонентів. Наявність в англо-мовних текстах масової інформації невеликої кількості однокомпонентних аббревіатур пов'язана перш за все з прагненням уникнути омонімії, тобто звукового збігу різних мовних одиниць, значення яких не пов'язані один з одним. Число багатоконпонентних аббревіатур (п'ять і більше компонентів) в англо-мовних медіатекстах зустрічається досить рідко, адже багатоконпонентні буквені скорочення, як правило, є громіздкими та незручними у вживанні. Переважними є три-, чотири-, та двоконпонентні аббревіатури.

Усічені слова, утворені за допомогою опущення букв або складів основи прототипу, у масово-інформаційному дискурсі є менш частотними порівняно з буквеними аббревіатурами. Усічені скорочені одиниці, як і ініціалізи, можуть вводитися в текст із розшифровкою постпозитивно відносно мотивуючих слів.

– *Referee Andre Marriner baffled Wednesday fans as he failed to give what appeared to be a penalty in added-on time, and then refused to allow a Gary Madine 'goal' to stand as play went on. <...> "But it would be harsh if I were to lose my job because of that decision by the ref. I don't know whether it was a penalty or not but the ref says Lera pushed him"*⁶⁰.

Відомі усічені слова у текстах масової інформації можуть наводитися без мотивуючого слова. У текстах масової інформації двоскладова апокопа (усічення фінальної частини слова, за термінологією І. Арнольд) є досить продуктивною моделлю усічення.

– *Reports of suicide bomb vests inside the Afghan Department of Defense were eventually dismissed as false, but they pointed to US concerns about Taliban infiltrators or rogue troops attacking US soldiers or the Afghan government*⁶¹ (*Afghan – Afghanistan*).

⁶⁰ Sunday Mirror (London, England). December 9, 2012. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/09-12-2012> (дата обращения: 10.12.2021).

⁶¹ The Christian Science Monitor. March 27, 2012. URL: <http://www.csmonitor.com/content/search?Sear-chText=2012> (дата звернення: 08.01.2021).

Апокоповані усічення зустрічаються в різних галузях знань, можуть мати загальнонародний і загальноживаний характер та використовуватися як у літературній, так і в неофіційній розмовній мові. Аферезис є менш поширеною моделлю усічення в англо-мовних медіатекстах. Аферезисні скорочені одиниці складаються переважно з двох, рідше одного складів, зустрічаються здебільшого в повсякденному розмовному мовленні і можуть мати відтінок фамільярності.

– “*E’s got time for everyone, has Arry,*” says an adoring Big Dave. “*No matter who or what*”⁶². У цьому випадку аферезисна аббревіатура з апострофом представляє англійське ім’я ‘Arry, утворене від Harry. Розмовними аферезисними усіченнями є одиниці E від He і ‘s від has. Однак подібні усічення не можна вважати лексичними і виділяти поряд з іншими словотворчими способами, оскільки вони є характерною особливістю розмовної мови та можуть реалізуватися письмово та у повній формі.

Модель усічення серединної частини слова в англо-мовних текстах масової інформації продуктивніша порівняно з аферезисом, але менш поширена, ніж апокопа. Цей тип усічених одиниць складається з одного, рідше двох складів. Такі усічення можуть також мати емоційно-експресивний заряд та/або мати обмежену сферу вживання у професійних жаргонах чи арго.

Телескопічні номінації, створені шляхом злиття усічених основ двох або більше лексичних одиниць, які включають повністю або частково значення структурних компонентів, що входять до нього, в англо-мовних медіатекстах менш поширені, ніж буквені аббревіатури та усічені слова.

У зв’язку з тим, що мова текстів масової інформації вимагає постійного оновлення використовуваних засобів, багато телескопізмів, які мають здебільшого оказіональний характер, не мають перспективи тривалого існування і не реєструються словниками.

Як і попередні типи аббревіатур, телескопічні слова вводяться в медіадискурс з розшифровкою чи без неї або перед мотивуючим словосполученням, або після нього залежно від частотності скороченої одиниці та звичності її вживання.

У зв’язку з цим слід зазначити, що якщо усічені слова можуть прочитуватися за допомогою їх відсилання до корелята (прототипу),

⁶² Sunday Mirror (London, England). August 2, 1998. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/02-08-1998> (дата звернення: 17.12.2021).

то телескопні номінації діляться на аббревіатури, в яких зберігаються тільки релевантні частини слів, які якщо і не вгадуються відразу, все ж таки цілком точно вказують на мотивуюче словосполучення і цілком мотивовані слова, чия семантика прозоро проглядається в мотивуючому словосполученні.

Серед англійських телескопічних слів найбільш продуктивною є модель часткових телескопізмів. До цієї моделі входять такі три підтипи: телескопізми з фінальним усіченням лише першого компонента вихідного словосполучення, телескопізми з ініціальним усіченням лише другого елемента прототипу, телескопізми фінального усічення лише другого компонента.

– *The bloody episode, in which 85 Russian paratroopers from the same town were massacred on a fog-shrouded Chechen hill in 2000, is known to fascinate President Vladimir Putin*⁶³. Цей приклад цікавий тим, що одиниця *paratroopers* є похідною, утвореною суфіксальним способом від телескопізму *paratroop*, створеного в результаті фінального усічення першого компонента вихідного словосполучення *parachute troops*. Другий елемент телескопізму *troop* виступає у ролі кореневої основи. Телескопізм *paratroop* є змодельованим за своєю структурою. Початковий компонент *para* зустрічається в інших телескопізмах, таких як *paraglider*, *parafoil*.

У зв'язку з цим слід зазначити, що телескопні слова, особливо «часткові» телескопізми, можуть виконувати як експресивну, так і номінативну (репрезентативну) функцію. Така функція простежується у телескопних скороченнях, які репрезентують назви різних винаходів, нових товарів тощо. *Cashomat* є телескопічною одиницею з ініціальним усіченням другого елемента вихідного словосполучення *cash* + *automat*. Цей телескопізм має не унікальний, а модельований характер. Телескопізми, модельовані за другим елементом, більш уживані, ніж телескопні одиниці із загальним початковим компонентом, такі як *cashomat*, *laundromat*, *Lawn-a-mat*, *Akustomat*.

У медіатекстах серед повних телескопічних одиниць переважають телескопізми із фінальним усіченням всіх компонентів. У сучасній англійській мові такі слова зустрічаються у різних семантичних галузях. Так, подібні телескопні номінації можуть створюватися для позначення нового гібриду.

⁶³ The Independent (London, England). May 15, 2006. URL: <http://www.independent.co.uk/voices/ar-chive/?year=2006&month=5&day=15> (дата звернення: 29.12.2021).

– *The 13 acre site's wildlife park gave us a look at a watusi, a zedonk (which is what happens when a zebra and a donkey love each other very much) and plenty of huge gators*⁶⁴.

Нині в англomовному медіадискурсі посилюється тенденція до утворення гаплогічних телескопізмів, у яких відбувається накладання фонем на стику двох слів.

– *In the world of celebrity where everything is fair game, power couple Brad Pitt and Angelina Jolie has once again been thrown front and center of a tabloid feeding frenzy, with reports brewing for days that they are Brangelina no more*⁶⁵. З огляду на свіжість та несподіванки форми наведена скорочена одиниця привертає увагу та справляє певний прагматичний ефект на реципієнта. На закінчення варто відзначити, що складне функціональне навантаження і структурно-сміслово організація тексту масової інформації, тобто максимум інформації, що діє на свідомість реципієнта, під час використання мінімуму лінгвістичних засобів викликає потребу в мовних одиницях, які привернули б увагу читача, легко ним декодувалися, поєднуючи одночасно підвищену інформативність (за рахунок збільшення смислового обсягу) та чинну силу (за рахунок емоційної оцінності). Абревіація дає змогу не тільки надати компресивну форму новим лексичним одиницям, що належать до різних галузей суспільно-політичного життя, науки, техніки і є громіздкими та незручними у вживанні словосполучень, але й забезпечити їх високу експресивність. Таким чином, наявність множини скорочених одиниць можна віднести до однієї з основних лексичних характеристик текстів масової інформації на цьому етапі розвитку англійської мови.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження засвідчило, що сьогодні завдяки ЗМІ до універсальних процесів глобалізації залучені всі культури. Ці універсальні умови та ситуації у процесі міжкультурної комунікації змушують людей проявляти себе якщо не однаково, то відомо. Сучасні ЗМІ, зокрема англomовні, демонструють, що змінилися форми комунікації. Останні сприяють формуванню загальних

⁶⁴ The Mirror (London, England). December 15, 2012. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/15-12-2012> (дата звернення: 10.12.2021).

⁶⁵ Manila Bulletin. January 28, 2010. URL: <http://waranddissent.wordpress.com/2010/03/23/manila-bul-letin-article-january-28-2010> (дата звернення: 25.12.2021).

оцінок, загальних норм поведінки, інакше кажучи, приводять до панування загальних стереотипів.

Засоби комунікації, будучи речовим та організаційно-технічним компонентом комунікативного процесу, завжди виражають спосіб передачі, збереження, виробництва та поширення соціокультурного досвіду, тобто засоби комунікації – це явище культури та захід культурного розвитку. Нині розвиток засобів масової інформації зачіпає практично всі галузі людського буття, накладає відбиток на відносини між людьми, самосвідомість людини, що відкриває нові перспективні можливості використання явища абрєвіації в англословному дискурсі для досягнення діалогу культур.

Споживання масової інформації є складним і психологічно активним процесом, що диференціює аудиторію відповідно до соціально-демографічних, культурних, економічних характеристик. Певною тенденцією у вивченні масової комунікації є аналіз впливу використання англословних абрєвіацій у ЗМІ на сприйняття людьми навколишнього світу за допомогою так званих ефекту ореолу та ефекту бумеранга.

Глобалізація магістральних каналів зв'язку активізувала новий спосіб культурної експансії, що здійснюється шляхом передачі культурних моделей на інформаційному рівні, зокрема, йдеться про явище абрєвіації. В результаті цього стали утворюватися глобальні англословні абрєвіатури.

Таким чином, завдяки ЗМІ до сучасного комунікативного процесу залучено найширшу аудиторію. Виник новий культурний простір, а саме світ слова, звуку і зображення, що впливає на суспільну свідомість і характер взаємодії між культурами. Інформація та ідеї, що поширюються через мережу масових видань, радіо, телебачення, кіно, рекламу по всьому світі, проникають у свідомість людини та її психологію, створюють передумови для прийняття цінностей та норм, що відповідають потребам розвитку постіндустріальних суспільних систем. Це приводить до виникнення інтегративної культури.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз крос-культурної взаємодії засобів масової інформації крізь призму застосування англословних абрєвіацій. Абрєвіацію досліджено як лінгвістичне явище сучасної англійської мови. Виявлено основні типи абрєвіацій та тенденції використання абрєвіацій у ЗМІ. Узагальнено, що сучасні засоби комунікації ведуть до витіснення всіх колишніх видів мистецтва та відповідних форм

спілкування. Нова всеосяжна мережа спілкування створює «глобальне поселення», скасовує простір і час, а світ починає сприйматися як щось зримо і відчутно ціле. Відповідно, змінюється сама людина, адже вона починає думати не «лінійно-послідовно», а мозаїчно. В англійській мові сьогодні можна простежити помітно виражену тенденцію до різноманітних скорочень слів. Зростання числа скорочень можна пояснити тим, що складні слова та словосполучення, як правило, громіздкі і незручні, внаслідок чого носії мови прагнуть передати їх у скороченій формі. Велике значення також мають короткі, односкладові та двоскладні лексеми. При цьому особливе місце у словниковому складі англійської мови відведено абрєвіатурам. Оскільки абрєвіатури виконують функцію економії мовних засобів, вони відіграють важливу роль в акті комунікації. Не винятком є медіадискурс. Підкреслено, що однією з найбільш помітних тенденцій розвитку мов на сучасному етапі є тенденція до скорочення або абрєвіації. Абрєвіація у ХХІ ст. стала масовим явищем у мові. Скорочені слова міцно увійшли в сучасні мови. Кількість їх надзвичайно велика, вони складають значну частину словникового складу, причому проникають вони практично в усі верстви лексики і широко застосовуються як в усній мові, так і особливо в писемному мовленні. Про поширеність і продуктивність скорочених лексичних одиниць свідчать висловлювання багатьох зарубіжних лінгвістів. З'ясовано, що абрєвіаціями можуть вважатися будь-які процеси скорочення одиниць, оскільки ключовим поняттям абрєвіації є редуція вихідної для абрєвіатури одиниці. У зв'язку з цим виділяються такі типи абрєвіатур:

- складовий (апокопа, аферезис, синкопа, ущільнення);
- складноскладовий (зрощення, накладки, вставки, частково скорочені складні слова);
- ініціальний (буквений, акроніми, ініціальні-складові, ініціальні-немов (ініціал/ініціали + слово).

Література

1. Агібалова Т. Структурно-семантичний потенціал економічної термінологічної системи англійської мови: особливості перекладу номінативних одиниць. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/2227-6890.2020.1.15> (дата звернення: 10.11.2021).
2. Алексеев Д. Аббревиация в условиях научно-технической революции. *Научно-техническая революция и функционирование языков мира*. 1977. № 5. С. 31–217.

3. Алексеев Д. Из истории русской аббревиации (графические сокращения X – XVII веков). *Вопросы диалектологии и истории русского языка*. 1970. № 4. С. 72–73.

4. Англо-русский словарь по лингвистике и семиотике. Около 9000 терминов / под ред. А.Н. Баранова, Д.О. Добровольского. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Институт русского языка им. В. Виноградова РАН, 2003. 642 с.

5. Арнольд И. Лексикология современного английского языка. Москва, 1959. 176 с.

6. Ахманова О. Словарь лингвистических терминов. Москва : Советская энциклопедия, 2009. 674 с.

7. Ахренова Н. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец 10.02.19. Москва, 2009. 36 с.

8. Бабарыкин В. К вопросу об аббревиатурах в современном американском варианте английского языка. *Вопросы лингвистики и преподавания иностранных языков*. 1996. Ч. 1. С. 187–188.

9. Беляева В. Когнитивный подход к изучению аббревиации. *Фундаментальные исследования*. 2007. № 9. С. 95–97.

10. Берьозкіна І. Аббревіатура та скорочення в авіаційних англійських текстах та особливості їх перекладу. *Актуальні проблеми прикладної лінгвістики очима наукової молоді* : матеріали II Регіональної науково-практичної конференції (Харків, 8 листопада 2015 р.). Харків : Національний аерокосмічний університет ім. М. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2012. С. 4–5.

11. Бідненко Н. Новітні тенденції сучасного термінотворення. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологія*. 2013. № 5. С. 205–210.

12. Борисов В. Аббревиация и акронимия. Военные и научно-технические сокращения в иностранных языках. Москва : Воениздат, 1972. 319 с.

13. Борщовецька В. Методичні рекомендації щодо організації навчання студентів економічних спеціальностей англійської фахової лексики. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2008. № 16. С. 127–130.

14. Волошин Е. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1966. 134 с.

15. Горшунов Ю. Типы смысловых отношений между компонентами сложносокращенных слов (на материале английского языка). Санкт-Петербург, 2004. 234 с.

16. Гуменюк І. Структурні та лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Чернівці, 2010. 20 с.

17. Данкевич Т. Особливості перекладу абревіатур в англійській мові. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17. Т. 4. С. 330–335.

18. Демків Ю. Англійська літературна мова та її територіальні діалекти: компаративний аналіз. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3 (44.3). С. 73–76.

19. Добросклонская Т. Вопросы изучения медиатекстов: Опыт исследования современной английской медиаречи. Москва : УРСС Эдиториал, 2005. 43 с.

20. Елдышев А. Мотивированность инициальных сокращений и методика их исследований. Москва : МГПИИЯ, 1984. 123 с.

21. Кожемякин Е. Массовая коммуникация и медиадискурс: к методологии исследования. *Научные ведомости БелГУ. Серия «Гуманитарные науки»*. 2010. № 12. Вып. 6. С. 16.

22. Колесник А. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. № 1. С. 719–727.

23. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.

24. Кубрякова Е. Типы языковых значений. Москва : Наука, 1981. 200 с.

25. Куманицина Е. Лингвокреативный аспект англоязычной массовой коммуникации: языковая игра в британских и североамериканских массмедиа : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Волгоград, 2006. 15 с.

26. Лопатников Н. Сокращение как один из способов словообразования в современном французском языке. *Труды Горьковского педагогического института иностранных языков*. 1961. Вып. 19. С. 244.

27. Мешков О. Словообразование современного английского языка. Москва : Наука, 1976. 312 с.

28. Нагорна О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанта англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Одеса, 2008. 21 с.

29. Нестерова Н. Коммуникативно-прагматическая специфика спонтанного радиодискурса. *Вестник Томского государственного университета. Серия: Филология*. 2009. № 318. С. 3.

30. Панасюк Ю. Особливості функціонування американських і британських лексичних еквівалентів в сучасній англійській мові. *Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського*. 2018. № 2. Т. 29. С. 51–55.
31. Пыриков Е. Сокращаемые слова в языках с иероглифической и алфавитной системами письма : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1984. 182 с.
32. Рецкер Я. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. Москва : Валент, 2007. 240 с.
33. Сапогова Л. О причинах сокращения в английском языке. *Сборник работ аспирантов Воронежского государственного университета*. 1967. Вып. 3. Ч. 2. С. 183–186.
34. Скороходько Е. Сучасна англійська термінологія. Київ : УЛІМ, 2002. 76 с.
35. Сороколетов Ф. История военной лексики в русском языке XI–XVII веков. Ленинград : Наука, 1970. 383 с.
36. Толикина Е. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии*. 1970. № 4. С. 57–62.
37. Шаповалова А. Опыт построения общей теории аббревиации: на материале французских сокращенных лексических единиц : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. Ростов-на-Дону, 2004. 421 с.
38. Шевчук В. Военно-терминологическая система в статике и динамике : дисс. ... докт. филол. наук. Москва : Военный институт, 1985. 345 с.
39. Ярмашевич М. Аббревиация в современных европейских языках: структурный, семантический и функциональный аспекты : дисс. ... докт. филол. наук. Саратов, 2004. 282 с.
40. Bielenia-Grajewska M. Linguistic Borrowing in the English Language of Economics. 2009. № 3. P. 103–133.
41. Daily Mail (London). December 3, 2012. URL: http://www.dailymail.co.uk/home/sitemaparchive/day_20121203.html (дата звернення: 15.12.2021).
42. Infection and Immunity. May, 2008. URL: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/issues/165046> (дата звернення: 12.12.2021).
43. Manila Bulletin. January 28, 2010. URL: <http://waranddissent.wordpress.com/2010/03/23/manila-bul-letin-article-january-28-2010> (дата звернення: 25.12.2021).

44. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Wordformation. A synchronic-diachronic approach. *Alabama Linguistic and Philological series*. 1966. Vol. 13. P. 379–386.

45. Sunday Mirror (London, England). August 2, 1998. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/02-08-1998> (дата звернення: 17.12.2021).

46. Sunday Mirror (London, England). December 9, 2012. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/09-12-2012> (дата обращения: 10.12.2021).

47. The Christian Science Monitor. March 27, 2012. URL: <http://www.csmonitor.com/content/search?Sear-chText=2012> (дата звернення: 08.01.2021).

48. The Independent (London, England). August 21, 2010. URL: <http://www.independent.co.uk/voices/archive/?year=2010&month=8&day=21> (дата звернення: 19.12.2021).

49. The Independent (London, England). May 15, 2006. URL: <http://www.independent.co.uk/voices/archive/?year=2006&month=5&day=15> (дата звернення: 29.12.2021).

50. The Mail on Sunday (Glasgow, Scotland). June 3, 2012. URL: <http://www.questia.com/library/p4520/sunday-mail-glasgow-scotland/i2662838/june-3-2012> (дата звернення: 09.01.2022).

51. The Mirror (London, England). December 15, 2012. URL: <http://www.mirror.co.uk/by-date/15-12-2012> (дата звернення: 10.12.2021).

52. Winnipeg Free Press. August 16, 2012. URL: <http://www.winnipegfreepress.com/arts-andlife/events/eventsearch/?eventYear=2012&eventYear=2012&eventDay=16&eventDay=16&eventMonth=8&eventMonth=8> (дата звернення: 11.12.2021).

53. Zipf G. Human behavior and Principle of Least Effort. London : Cambridge (Mass.), 1936. 336 p.

Information about the author:

Nikolaieva Tetiana Mykolaivna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology

Kyiv National University of Culture and Arts

36, Ye. Konovaltsia str., Kyiv, 01601, Ukraine